

Відгук офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора Потіпа Миколи Миколайовича на дисертацію Федосєєва Костянтина Євгеновича на тему: «Правове регулювання публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Тема дисертаційного дослідження К.Є. Федосєєва належить до числа найактуальніших напрямів сучасної правової науки, що перебувають на перетині адміністративного, екологічного, господарського та інвестиційного права. Її актуальність зумовлена, з одного боку, поглибленням євроінтеграційних процесів і набуттям Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, що актуалізує потребу в наближенні національного законодавства до європейських стандартів кліматичного врядування, сталого розвитку та «зеленого» переходу, а з іншого – об'єктивною неспроможністю держави самотужки профінансувати масштабні заходи з декарбонізації, енергоефективності, розвитку відновлюваної енергетики й адаптаційної інфраструктури, що робить публічно-приватне партнерство одним із найдієвіших правових інструментів залучення приватного капіталу до реалізації публічно значущих кліматичних цілей.

Особливої ваги обраній проблематиці надає та обставина, що публічно-приватне партнерство у кліматичній сфері виступає не лише формою фінансово-інвестиційної взаємодії, а й правовим механізмом узгодження публічного інтересу у сфері охорони довкілля з приватним інтересом суб'єктів господарювання. Недосконалість правового регулювання цих відносин створює ризики неефективного розподілу ризиків між партнерами, нецільового використання ресурсів, а також «зеленого камуфляжу» (greenwashing) – вихолощення екологічної складової проєктів, що підриває довіру інвесторів і знижує результативність державної кліматичної політики.

Саме тому правове регулювання відповідних відносин обґрунтовано розглядати не тільки як інструмент залучення капіталу, а і як важливий елемент забезпечення сталого розвитку та екологічної безпеки держави.

Актуальність теми посилюється й динамікою національного законодавства: перехід від концепції «державно-приватного» до «публічно-приватного» партнерства та ухвалення у 2025 році нового Закону України «Про публічно-приватне партнерство», який істотно модернізував відповідне правове регулювання, розширив сфери застосування партнерства та наблизив його до європейських стандартів, поставили перед наукою низку нових завдань. Серед них – визначення місця кліматично орієнтованих проєктів у оновленій системі партнерства, формування спеціального правового режиму таких проєктів та узгодження профільного законодавства з інвестиційним, екологічним, бюджетним і господарським.

Додаткової гостроти проблематика набуває в умовах повоєнного «зеленого» відновлення України. Наслідки збройної агресії російської федерації спричинили масштабні руйнування енергетичної, транспортної та комунальної інфраструктури, а також істотну шкоду довкіллю, відновлення якого на засадах кліматичної нейтральності та енергетичної стійкості потребує залучення значних приватних інвестицій саме у форматі партнерства. З огляду на викладене обрана тема є своєчасною, теоретично і практично значущою, а її розроблення відповідає пріоритетним напрямам розвитку вітчизняної юридичної науки.

Тематика роботи узгоджується з положеннями Конституції України, міжнародних кліматичних договорів, актів законодавства України у сфері публічно-приватного партнерства та охорони довкілля, а також актів права Європейського Союзу.

Ступінь обґрунтованості наукових полбжень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Дисертаційне дослідження має комплексний і системний характер та відзначається належним рівнем наукового узагальнення. Достовірність і

обґрунтованість одержаних результатів забезпечено коректним застосуванням системи загальнофілософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів пізнання. Діалектичний метод став основним для розкриття сутності публічно-приватного партнерства як правового явища; методи формальної логіки (аналіз і синтез, індукція та дедукція) використано для систематизації принципів і ознак партнерства; системно-структурний метод – для характеристики внутрішньої побудови механізму правового регулювання та системи суб'єктів; формально-юридичний метод і метод тлумачення правових норм – для аналізу чинного законодавства та з'ясування змісту ключових правових категорій; історико-правовий метод – для дослідження генезису інституту; порівняльно-правовий метод – для опрацювання міжнародних стандартів і зарубіжного досвіду; статистичний та економіко-правовий методи – для оцінки стану фінансування кліматичних проєктів; метод моделювання – для формулювання напрямів удосконалення законодавства. Комплексність методологічного інструментарію відповідає меті й завданням роботи.

У процесі виконання дослідження автором опрацьовано 290 наукових, нормативно-правових та інших джерел. Теоретичну основу дисертації становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі адміністративного, господарського, екологічного, енергетичного та інвестиційного права, зокрема з питань правової природи публічно-приватного партнерства, розподілу ризиків і гарантій прав інвесторів. Нормативно-правову основу утворюють Конституція України, міжнародні правові акти (зокрема Рамкова конвенція ООН про зміну клімату та Паризька угода), Угода про асоціацію між Україною та ЄС, Закон України «Про публічно-приватне партнерство», акти законодавства у сфері інвестиційної діяльності, охорони довкілля та кліматичної політики, а також релевантні акти права Європейського Союзу, зокрема Регламент (ЄС) 2020/852 про таксономію сталого фінансування. Емпіричну основу становлять матеріали договірної та судової практики за 2022–2026 рр., статистичні дані Державної служби статистики України та

профільних органів, відомості офіційних ресурсів суб'єктів публічної адміністрації й інституцій розвитку, а також аналітичні матеріали міжнародних фінансових організацій.

Загальна характеристика структури та змісту дисертації

Дисертація має логічно вивірену структуру, що відповідає нормативним вимогам до кваліфікаційних наукових праць. Робота складається зі вступу, двох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 247 сторінок, у тому числі основного тексту – 205 сторінок; список використаних джерел налічує 290 найменувань. Обраний спосіб побудови роботи – від теоретико-правових засад до аналізу механізму правового регулювання й напрямів його вдосконалення – забезпечує послідовне розкриття предмета дослідження.

Перший розділ «Теоретико-правові засади публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату» присвячено генезису та сучасним концепціям правового регулювання партнерства, характеристиці зміни клімату як об'єкта правового регулювання та напряму державної кліматичної політики, а також міжнародно-правовим і європейським стандартам партнерства у сфері кліматичних змін. Заслуговує на схвалення здійснена автором періодизація становлення екологічних прав у сфері захисту від зміни клімату (від Рамкової конвенції ООН до Паризької угоди) та обґрунтування переваг категорії «публічно-приватне партнерство» порівняно з поняттям «державно-приватне партнерство» з погляду сучасної концепції публічного управління та європейської правової термінології.

Другий розділ «Механізм правового регулювання публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату» присвячено системі суб'єктів партнерства, організаційно-правовим засадам його реалізації, правовому забезпеченню фінансування та інвестування кліматичних проєктів, договірним засадам їх реалізації, а також напрямам удосконалення законодавства України. У цьому розділі автор запропонував конструкцію системи суб'єктів партнерства як багаторівневого (чотириконтентричного) правового утворення,

охарактеризував типову структуру договірних положень кліматичного ППП залежно від виду допоміжного договору (ЕРС, О&М, кредитна документація, грантові угоди), а також обґрунтував конкретні пропозиції щодо змін до законодавства. Такий виклад засвідчує здатність автора поєднувати теоретичне узагальнення з аналізом прикладних правозастосовних проблем.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації визначається тим, що робота є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексних досліджень правового регулювання публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату. У роботі проаналізовано теоретичні засади, нормативне регулювання та практичні проблеми функціонування відповідного інституту й запропоновано авторське бачення напрямів удосконалення законодавства та правозастосовної практики.

Уперше запропоновано авторське визначення кліматичного публічно-приватного партнерства як комплексного довгострокового інвестиційного правовідношення змішаної (приватно-публічної) правової природи, предметом якого є не лише створення чи експлуатація об'єкта інфраструктури, а й досягнення юридично зафіксованого, вимірюваного та підконтрольного верифікації кліматичного результату. Не менш вагомим є обґрунтування кваліфікації договору публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату як особливого різновиду адміністративного договору, що поєднує приватноправові засади договірної свободи з публічно-правовими вимогами забезпечення екологічної безпеки і виступає самостійним інструментом публічного управління та реалізації державної кліматичної політики.

У межах положень, що удосконалено, слушною є пропозиція автора диференціювати ризики «зміни законодавства» (change in law) у кліматичних проєктах партнерства залежно від їх загального або дискримінаційного (проєктно-специфічного) характеру як критерію розподілу компенсаційного обов'язку між публічним і приватним партнерами. Прикладну цінність має й удосконалений науковий підхід до класифікації джерел фінансування кліматичних проєктів через обґрунтування переваг моделі змішаного

фінансування (blended finance) як інструменту зниження інвестиційних ризиків приватного сектору та підвищення привабливості проєктів із тривалим строком окупності.

Подальшого розвитку у дисертації набули положення про генезис і сучасні концепції правового регулювання партнерства; наукове положення про правову природу кліматичного партнерства як триструктурного правовідношення, що поєднує приватноправовий договірний елемент, адміністративно-делеговані відносини щодо передачі приватному партнеру окремих функцій замовника та регуляторні правовідносини (оцінка впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, моніторинг, звітність і верифікація); положення про розширення кола суб'єктів публічного управління у сфері партнерства за рахунок приватного партнера як фактичного виконавця делегованих управлінських функцій без набуття статусу суб'єкта владних повноважень; а також наукове обґрунтування доцільності запровадження в договірну практику України уніфікованого інструменту – «вуглецевого додатка» (carbon schedule) як складової договору партнерства, що регламентує визначення базового рівня викидів, право власності на вуглецеві одиниці, порядок коригування обліку та розподілу ризику анулювання кліматичних результатів.

Практичне значення наукової новизни підсилюється сформульованим автором пакетом конкретних законодавчих пропозицій, зокрема щодо доповнення статей 1 і 4 Закону України «Про публічно-приватне партнерство» новими термінами та переліком кліматичних проєктів, поширення MRV-процедур на проєкти партнерства, узгодження термінології з Регламентом (ЄС) 2020/852, а також створення єдиного публічного реєстру кліматичних проєктів партнерства й запровадження системи оцінювання їх результативності. Наведені результати у сукупності засвідчують самостійність наукового пошуку та вагомий особистий внесок здобувача.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях

Основні положення роботи знайшли відображення у 4 наукових статтях, опублікованих у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, а також у 1 тезі доповіді на міжнародній науковій конференції. Кількість і зміст публікацій відповідають установленим вимогам та засвідчують належний рівень апробації результатів дослідження.

Оцінюючи значимість для науки і практики результатів дослідження К.Є. Федосєєва, слід зазначити, що вони помітно поглиблюють сучасні наукові уявлення про правове регулювання публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату, формують теоретичне підґрунтя для становлення спеціального правового режиму кліматично орієнтованих проєктів партнерства та містять пропозиції щодо визначення подальших напрямів розвитку відповідних складових правової системи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені у дисертації пропозиції та висновки можуть використовуватися у:

- науково-дослідній діяльності – для подальших наукових досліджень проблем правового регулювання публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату;
- правотворчій діяльності – з метою вдосконалення нормативно-правових актів у відповідній сфері, зокрема Закону України «Про публічно-приватне партнерство» та законодавства про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів;
- правозастосовній діяльності – для вдосконалення процедури розгляду та вирішення спорів у сфері публічно-приватного партнерства, пов'язаного зі зміною клімату;
- навчальному процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Екологічне право».

Дотримання вимог академічної доброчесності

Дисертаційне дослідження К.Є. Федосєєва виконано з дотриманням вимог академічної доброчесності, визначених Законом України «Про освіту», Законом України «Про вищу освіту» та Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також відповідними локальними нормативними актами закладу вищої освіти. Ознайомлення зі змістом дисертації та наукових публікацій здобувача дає підстави стверджувати, що робота є самостійним, оригінальним науковим дослідженням; використання ідей, результатів і текстів інших авторів супроводжується належними посиланнями на відповідні джерела, а сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації одержані автором особисто. Ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи самоплагіату в роботі не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

У цілому, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу К.Є. Федосєєва, необхідно звернути увагу і на окремі дискусійні положення та висловити такі зауваження.

1) Одним із центральних результатів роботи є кваліфікація договору публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату як особливого різновиду адміністративного договору. Ця теза, безумовно, заслуговує на увагу, проте перебуває у певній напрузі з усталеним у доктрині та практиці розумінням договорів партнерства переважно як господарсько-правових конструкцій. Автору варто було б повніше розкрити практичні наслідки запропонованої кваліфікації, передусім для визначення юрисдикції (адміністративної чи господарської) у спорах, що виникають із таких договорів, а також для співвідношення договірної свободи сторін з імперативними публічно-правовими вимогами;

2) Заслугує на позитивну оцінку обґрунтована автором конструкція кліматичного партнерства як триструктурного правовідношення, у межах якого приватний партнер визначається як фактичний виконавець делегованих управлінських функцій без набуття статусу суб'єкта владних повноважень. Водночас поза достатньою увагою залишилося питання критеріїв розмежування таких «делегованих управлінських функцій» і повноважень суб'єкта владних повноважень, а також пов'язані з ним питання відповідальності приватного партнера та судового контролю за його діями. Уточнення цих критеріїв надало б відповідному положенню більшої юридичної визначеності;

3) Безперечно новаторською є пропозиція щодо запровадження «вуглецевого додатка» (carbon schedule) як складової договору партнерства (підрозділ 2.4). Разом із тим його правова природа розкрита переважно у договірній площині, тоді як питання права власності на вуглецеві одиниці, їх оборотоздатності та співвідношення відповідного інструменту з ринковими механізмами статті 6 Паризької угоди й національною системою обігу вуглецевих одиниць висвітлено фрагментарно. Більш ґрунтовне опрацювання цих аспектів суттєво посилює б прикладну цінність запропонованої конструкції;

4) Автором запропоновано розглядати систему суб'єктів кліматичного партнерства як багаторівневе (чотириконтентричне) утворення, що охоплює, крім сторін договору, суб'єктів інституційного забезпечення, радників, незалежних експертів, кредиторів та інших учасників. Така модель є евристично цінною, проте потребує чіткішого визначення правових критеріїв віднесення відповідних осіб до системи суб'єктів партнерства та розмежування їх правового статусу, оскільки за надто широкого підходу межі цієї системи ризикують стати невизначеними;

5) У роботі слушно відзначено, що ухвалення у 2025 році нового Закону України «Про публічно-приватне партнерство» істотно модернізувало відповідне правове регулювання. З огляду на це видається доцільним чіткіше

показати, які саме прогалини та проблеми залишаються не вирішеними після цієї реформи і зумовлюють необхідність запропонованих автором змін, аби відмежувати завдання, вже розв'язані оновленим законодавством, від тих, що потребують подальшого нормативного врегулювання саме у кліматичному вимірі партнерства.

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер, окреслюючи перспективні напрями подальших наукових розвідок здобувача.

Висновок

Зважаючи на те, що перераховані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, слід констатувати, що подана дисертація «Правове регулювання публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату» є завершеною науковою працею, зміст якої відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Федосєєв Костянтин Євгенович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**професор кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»**

доктор юридичних наук, професор

М.М. Потіп

Підпис
засідчюю:
вчений секретар
Вченої ради

